

การรับนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนา :
ศึกษากรณีชุมชนไทยพวนในจังหวัดลพบุรี

ร้อยตำรวจโท เชาว์วัย ศุภรัตวิเทศ

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามานุษยวิทยามหาบัณฑิต
สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-022-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**INNOVATION AND RELIGIOUS RITES : A CASE STUDY OF
A LAO PHUEUN COMMUNITY IN LOPBURI PROVINCE .**

Police lieutenant Chaowai Supomtreetiped

**A Thesis Submitted in partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Anthropology**

Department of Sociology and anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-022-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การรับนวัตกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน :

ศึกษากรณี : ชุมชนไทยพวนในจังหวัดลพบุรี

โดย

ร้อยตำรวจโท เชาว์วิทย์ สุภรตรีทิเพศ

ภาควิชา

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน

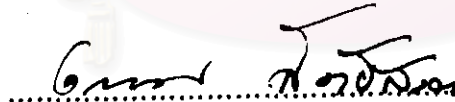
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้เนียบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

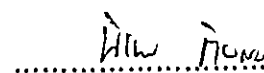
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา กิระนันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยาสัยนิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุพัตรา สุภาพ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ตินณะกุล)

เชาว์วัย ศุภศรีทิเพศ : การรับนวัตกรรมการและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทย
พวน : ศึกษากรณี ชุมชนไทยพวนในจังหวัดลพบุรี (Innovation and Religious Rites :
A case study of A Lao Phueun community in Lopburi Province .)
อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน , 200 หน้า . ISBN 974-333-022-4

การศึกษาเรื่อง การรับเอาวัฒนธรรมและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน โดยใช้
วิธีการทางมานุษยวิทยา อธิบายผลของนวัตกรรมที่เป็นอิทธิพลกระทบต่อพิธีกรรมทางศาสนา
อันได้แก่ ศาสนาพุทธ พราหมณ์ และผี ซึ่งชาวไทยพวนนับถือสืบทอดกันมา ว่าวัฒนธรรมส่วนใด
มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพิธีกรรม โดยเลือกเอาหมู่บ้าน 5 ตำบลบ้านกล้วย จังหวัดลพบุรี
เป็นตัวอย่งในการศึกษา ผลการศึกษาปรากฏว่า

- 1.การรับเอาวัฒนธรรมทางวัตถุ มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา
- 2.การรับนวัตกรรมการอวัตถุ มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา
- 3.การเป็นอุตสาหกรรม มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา
- 4.การเป็นเมืองมีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา
- 5.การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา
- 6.การพัฒนาโดยหน่วยงานของเอกชน ไม่มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทาง
ศาสนา
- 7.การพัฒนาระบบชลประทาน มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา
- 8.การพัฒนาระบบคมนาคม มีผลกระทบต่อบรรบบพิธีกรรมทางศาสนา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา .....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....
สาขาวิชา .....มานุษยวิทยา.....
ปีการศึกษา ..... 2542 .....

ลายมือชื่อนิติศ ..... ส.ก.อ. .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... อ.ดร. งามพิศ สัตย์สงวน .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY

KEY WORD:

: MAJOR
CULTURE / CULTURE CHANGE / CULTURE ECOLOGY /
MODERNIZATION / INNOVATION / RELIGIOUS / RITE
CHAOWAI SUPORNTREETIPED : INNOVATION AND RELIGIOUS RITE :
A CASE STUDY OF A LAO PHUEUN COMMUNITY IN LOPBURI
PROVINCE . THESIS ADVISER : ASSOC.PROF.GAMPIS SATSAGHUAN,
Ph.D. 200 pp. ISBN 974-333-022-4

The study about innovation acceptance and religion caremony of thai -
phueun by using anthropological methodology helped explaining impacts on
religion ceremony such as Buddhism , Hinduism , and Spirit cult which Thai Phueun
people have believed in continuously and the purpose of this study caused changes
in ceremonies . Ban Kluay , Moo 5 in Lopburi Province was selected as the case
study. The results of the research were as the following .

- 1.Material Innovation had impact on religion ceremony
- 2.Non had impact on religion ceremony
- 3.Industrialisation had impact on religion ceremony
- 4.Urbanisation had impact on religion ceremony
- 5.Development by government sector had impact on religion ceremony
- 6.Development by private sector had not impact on religion ceremony
- 7.Irigration development had impact on religion ceremony
- 8.communication development had impact on religion ceremony

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....

สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา.....

ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิสิต..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลงไปได้ด้วยดีจากความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้เมตตาหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และใคร่ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนช่วยเหลือแนะนำให้ความร่วมมือในการทำวิจัย หากไม่ได้รับความกรุณาจากบุคคลเหล่านี้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงสำเร็จลงไปได้โดยไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน หัวหน้าภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อดีตผู้อำนวยการวิจัยฝ่ายสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นแนะนำช่วยเหลือ ทั้งยังได้ตรวจแก้ไขปรับปรุง ข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยกราบขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอขอบพระคุณ จากรองศาสตราจารย์ สุพิตรา สุภาพ อดีตหัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ตินณะกุล ที่ได้รับเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาต่อไป

นอกจากนี้ ในการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม และการรวบรวมข้อมูลอื่นๆ สำหรับ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากพี่น้องไทยพวนบ้านกล้วยที่ทำการศึกษา ที่ให้เชื้อเพื่อเผื่อแพร่ ให้ข้อมูล ให้อาหาร ให้ที่พัก และจิตใจไมตรีแก่ผู้วิจัยขณะที่อยู่ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นภาพที่ผู้วิจัยประทับใจอยู่ตลอดเวลา

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆนิสิตในสาขามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ช่วยเหลือแนะนำแนวทางการในการเรียนให้แนวทางในการศึกษา

รวมไปถึงขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่อยู่ในแผนกสอบสวน สน.ยานนาวา ที่ได้ช่วยรับหน้าที่ขณะที่ผู้วิจัยต้องเข้ารับการศึกษารอบอย่างเต็มที่

และยิ่งกว่านั้นผู้วิจัยขอกราบขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ได้ให้ความสนับสนุนด้านทุนการศึกษา ให้คำปรึกษา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญตาราง.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	5
1.5.1 มโนภาพ หรือสังกัป วัฒนธรรม	5
1.5.1.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ	10
1.5.1.2 วัฒนธรรมอวัตถุ	10
1.5.2 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	11
1.5.3 นวัตกรรม	20
1.5.4 นิเวศวิทยาวัฒนธรรม	22
1.5.5 ความทันสมัย	23
1.5.6 ศาสนาและพิธีกรรม	33
1.6 งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	41
1.7 กรอบในการวิเคราะห์	48
1.8 สมมุติฐาน	49
1.8.1 นิยามตัวแปรหลัก	51
1.8.2 นิยามตัวแปรทั่วไป	53
1.9 ระเบียบวิธีวิจัย	54
1.9.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	57
1.9.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	1.9.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
2	ลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรมของไทยพวนบ้านกล้วย.....	59
	2.1 ถิ่นเดิมและการอพยพของชาวไทยพวนบ้านกล้วย.....	59
	2.2 จังหวัดลพบุรี.....	64
	2.3 ลักษณะทางกายภาพ ประชากร ของไทยพวนบ้านกล้วย.....	68
	2.4 ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านกล้วย.....	78
3	พิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวน.....	95
	ลักษณะของพิธีกรรมไทยพวน.....	95
4	นวัตกรรมการและการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม.....	140
	4.1 การรับเอานวัตกรรมที่เป็นวัตถุ.....	140
	4.2 การรับเอานวัตกรรมที่ไม่ใช่วัตถุ.....	149
	4.3 พฤติกรรมการรับเอานวัตกรรมของชาวบ้านกล้วย.....	148
	4.4 การให้ประโยชน์จากนวัตกรรม.....	153
	4.5 เทศ วย ของการรับนวัตกรรม.....	155
	4.6 การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมพวน.....	157
5	การพิสูจน์สมมติฐาน.....	176
	5.1 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 1.....	176
	5.2 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 2.....	179
	5.3 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 3.....	180
	5.4 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 4.....	182
	5.5 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 5.....	184
	5.6 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 6.....	186
	5.7 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 7.....	186
	5.8 วิเคราะห์สมมติฐาน ข้อที่ 8.....	188
6	สรุปผล ปัญหา และข้อเสนอแนะ.....	190
	6.1 สรุปผลการวิจัย.....	190
	6.2 ปัญหาในการวิจัย.....	191

6.3	ข้อเสนอแนะ.....	192
	รายการอ้างอิง.....	194
	ประวัติผู้วิจัย.....	200

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนประชากรหมู่ที่ 5	79
2	แสดงสัดส่วนการประกอบอาชีพของชาวบ้านหมู่ที่ 5	88
3	สรุปการเปลี่ยนแปลงและการยึดถือปฏิบัติพิธีกรรม	139
4	แสดงการศึกษาชั้นประถมของเด็กในหมู่บ้านกล้วย	142
5	แสดงระดับการศึกษาระดับมัธยมในโรงเรียนของเด็ก ในหมู่บ้านกล้วย	143
6	แสดงจำนวนเครื่องใช้ไฟฟ้าในแต่ละครัวเรือน	146
7	แสดงจำนวนเครื่องใช้ไฟฟ้าในแต่ละครัวเรือน เรียงตาม ลำดับจำนวน	147
8	การใช้สิ่งอำนวยความสะดวก	148
9	สรุปสมมติฐาน	189

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย